

Eesti arhiivindus Euroopa kontekstis

Arhiivikonverentsile järgnenud väljasõidul Ajalooarhiivis Tartus. Vasakult: Lea Kõiv, parun Volker von Buxhoeveden, Wilhelm Lentz, Priit Pirsko, Raimo Pohjola.

■ 15.–16. septembril toimus Tallinna Linnaarhiivis rahvusvaheline konverents “Eesti arhiivid Euroopa kontekstis”. Eesti Arhivaaride Ühingu korraldusel teoks saanud konverentsi eesmärgiks oli vaadelda Eesti arhiivindust ja selle arengut mitte lokaalselt, vaid osana Euroopa ajaloost ja selle arhiivinduse arengust.

Konverentsist osavõtjaid tervitasid Tallinna Linnaarhiivi juhataja Urmas Oolup ja riigisekretär Heiki Loot. Peep Pillak rääkis avaettekandes põhijoontes Eesti arhiivinduse ajaloost ja selle juhtivatest tegelastest kuni Eesti riikliku iseseisvumiseni, rõhutades baltisakslaste rolli ja saksa mõjusid. Magister Tapio Salminen Tampere Ülikoolist tutvustas Tallinna Linnaarhiivi kogude olulist osa Soome keskaegse ajaloo uurimisel. Magister Raimo Pohjola Soome Rahvusarhiivist keskendus riikliku arhiivinduse rajamisele Eestis sõdadevahelisel perioodil, analüüsides Saksa, Vene, Skandinaavia ja Soome mõjutusi Eesti arhiivides. Brandenburgi Liidumaa Peaarhiivi direktori dr. Klaus Neitmanni ettekanne kä-

sitles baltisaksa seisukslikku arhiivindust ajavahemikul 1880 – 1920. Ta toonitas, et Venemaa, vastandina enamikule Euroopa riikidele, eiras riikliku arhiivisüsteemi ülesehitamist, mistõttu Balti rüütelkondade arhiivid hakkasid neil aastatel täitma maa-arhiivide funktsioone, päästes sealjuures terve hulga ajalooliselt väärtuslikku arhiiviatmist. Seejärel käsitles dr. Indrek Jürjo Riigiarhiivist lähemalt ümberkujundusi Eestimaa rüütelkonna arhiivis baltisaksa medievisti ja arhivaari Paul von der Osten-Sackeni juhtimisel Esimese maailmasõja eelõhtul. Dr. Peter Wörster ja magister Dorothee Goeze Marburgist tutvustasid Herderi Instituudi arhiivi, mida tagasihoidlikult nimetatakse dokumendikoguks. Wörster keskendus oma ettekandes Balti arhiiviatmist kogumise ja uurimise ajaloole 1950. aastal asutatud Herderi Instituudis, Goeze tutvustas lähemalt instituudi *Estonica* dokumendikogu ja selle uurimisperspektiive. Esimese päeva lõpetas värvika ettekandega parun Volker von Buxhoeveden, kes jutustas oma perekonna

ajaloo allikatest Euroopa ja Eesti arhiivides, mis ulatuvad tagasi 12. sajandisse. Parunil oli kaasas suur koopiatemapp Buxhoevedeneid puudutavate materjalidega Euroopa arhiividest.

Teise päeva avas endine Soome riigiarhivaar dr. Kari Tarkiainen, kes on varem pikka aega töötanud Rootsi Riigiarhiivis. Ta andis sisuka ülevaate *Estonica* kogudest Rootsi Riigiarhiivis, käsitledes nii kogude sisu kui ka nende korrastamise ja uurimise ajalugu. Professor dr. Torkel Jansson Uppsala Ülikoolist rääkis Eesti arhiivide tähendusest rootsluse ajaloo uurimisel, vaadeldes arhiiviallikate põhjal lähemalt rannarootslaste võitlust baltisaksa mõisnikega oma õiguste eest ja nende identiteedi problemaatikat. Endine *Bundesarchivi* osakonnajuhataja, baltisaksa taustaga dr. Wilhelm Lenz keskendus kultuurivarade küsimusele baltisakslaste ümberasumise käigus aastail 1939–1941. Saksa välisministeeriumi arhiividokumentidele tuginedes kirjeldas ta lähemalt baltisakslaste kultuurivarade väljaviimist ning Saksa ja Eesti delegatsioonide vahel üsna pingeliselt kulgenud läbirääkimisi, mis jätkusid isegi Nõukogude okupatsiooni esimestel kuudel. Teise maailmasõja teema jätkus ka järgnevates ettekannetes. Lea Kõiv rääkis Tallinna ja Dirk Erpenbeck Narva Linnaarhiivist, käsitledes nii arhiivitöötajate tegevust kui ka arhiivikogude saatust dramaatilistel sõja-aastatel. Professor dr. Carl Göran Andrae Uppsalast tutvustas Lääne luurealutuste (SÄPO ja CIA) seni üsna raskesti ligipääsetavaid arhiiviallikaid, millele tuginedes ta on uurinud Balti pagulaste saabumist Rootsi Teise maailmasõja ajal. Konverentsi viimane ettekanne oli endiselt Rootsi riigiarhivaarilt dr. Erik Norbergilt, kellel on suured rahvusvahelise arhiivialase koostöö kogemused. Ta rääkiski uutest rahvusvahelistest arhiivide ja arhivaaride vahelistest koostöömudelitest, mis toimivad alates 20. sajandi lõpust.

Konverentsi ettekannetega kaasnesid sisukad diskussioonid, kus arvukate üksikküsimuste ja -replikide kõrval pälvisid erilist arutlust pertinentsi- ja provenientsiprintsiibi rakendamine Eesti arhiivide korrastamisel ning Saksa, Skandinaavia maade ja Venemaa arhiivimudeli mõjud siinsele arhiivindusele.

17. septembril korraldati väljasõit Tartusse, kus konverentsi külalisi võtsid vastu riigiarhivaar Priit Pirsko ja Ajalooarhiivi direktor Indrek Kuuben. Tutvustati arhiivihoidlaid ja -kogusid, sealhulgas Eestimaa rüütelkonna arhiivi regeste ja arhivaale, millest ka konverentsiettekannetes juttu oli, samuti pitserite ja pärgamentürikute restaureerimist ja uut arhiivitehnikat. Uurimis-

saalis näidati, kuidas kasutada otsinguprogramme Saaga ja AIS.

Konverentsist osavõtjad leidsid, et toimunud kokkusaamine ja mõttevahetus oli viljakas ning samalaadne üritus, miks ka mitte sama nime all, kuigi siis juba muutunud sisuga, võiks mõne aja pärast taas toimuda. Igatahes on kavas toimunud konverentsi ettekanded avaldada omaette väljaandena. Konverentsi kordaminekule aitas suuresti kaasa Ajalooarhiivi, Arhiivikeskuse OÜ, Filmiarhiivi, Riigiarhiivi, Riigikantselei ja Tallinna Linnaarhiivi toetus.

Indrek Jürjo, Peep Pillak